

Naisten kokemuksia kotoutumisesta ja kotoutumista tukevasta toiminnasta

LAB-ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK), Sosiaalipedagoginen aikuissosiaalihjaus

2021

Elli Lappalainen

Tiivistelmä

Tekijä(t) Lappalainen, Elli	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Valmistumisaika 2021
	Sivumäärä 31	
Työn nimi Naisten kokemuksia kotoutumisesta ja kotoutumista tukevasta toiminnasta		
Tutkinto Sosionomi (AMK)		
Toimeksiantajan nimi, titteli ja organisaatio Kotoa kotiin -hanke		
Tiivistelmä <p>Tämän opinnäytetyön tarkoitus oli tuottaa tietoa naisten kotoutumisesta kotoutumista edistävien toimintamallien kehittämisen tueksi. Opinnäytetyön tavoite oli haastattelututkimuksen avulla selvittää, mikä Suomeen muuttaneita naisia on auttanut kotoutumiaan. Tutkimuskysymys oli: Mikä maahan muuttaneita naisia on auttanut kotoutumaan? Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi LAB-ammattikorkeakoulun koordinoima Kotoa kotiin -hanke.</p> <p>Laadullisen tutkimuksen aineisto kerättiin viiden maahan muuttaneen naisen teema-haastattelujen avulla, ja sen analyysimenetelmänä käytettiin sisällönanalyysyä. Haastateltuja naisia ovat auttaneet kotoutumaan oma motivaatio, arjen voimavarat, kielen oppiminen, yhteiskunnassa toimimiseen saatu tuki ja yhteisöihin kiinnittyminen sekä kotoutumista tukevien hankkeiden toimintaan osallistuminen. Tuloksissa korostuu haastateltavien motivaatio kotoutua Suomeen sekä ilmeinen tarve kotoutumista tukevalle toiminnalle, joka lisää heidän todellisia toimintamahdollisuuksiaan yhteiskunnassa. Lisäksi aineistosta ilmenee kieleen sosiaalistumisen tärkeä merkitys kielen opetuksen rinnalla uuden kielen oppimisessa.</p>		
Asiasanat kieleen sosiaalistuminen, kotoutuminen, kotouttaminen, naisten kotoutuminen, osallisuus, sosiaalipedagogiikka, suomen kielen opiskelu		

Abstract

Author(s) Lappalainen, Elli	Type of Publication Thesis, UAS	Published 2021
	Number of Pages 31	
Title of Publication Immigrant women's experiences of integration and integration-supportive activity		
Name of Degree Bachelor of Social Services (UAS)		
Name, title and organization of the client My home in Finland		
Abstract <p>The purpose of this thesis was to produce knowledge about immigrant women's integration to benefit the development of integration-supportive activity. The objective of the thesis was to carry out an interview research to investigate what has helped immigrant women to integrate in the Finnish society. The thesis aimed to find out what has helped these women to integrate. The client of the thesis was My home in Finland, a project coordinated by LAB University of Applied Sciences.</p> <p>The material of the qualitative research was collected through thematic interviews of five immigrant women, and analyzed through analysis of the content. The participants' own motivation, everyday resources, learning language, support obtained for operating in society, adherence in communities and participation in integration supporting projects are among things that have helped these women to integrate. The results highlight the participants' motivation to integrate in Finland, and the apparent need for integration-supportive activity to increase their genuine opportunities to act in society. Moreover, the results imply that, beside teaching, language socialization plays a significant role in learning a new language.</p>		
Keywords inclusion, integration, integration of migrant women, language socialization, learning Finnish, social pedagogy		

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Opinnäytetyön lähtökohdat	2
2.1	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymys	2
2.2	Opinnäytetyön toimeksiantaja.....	2
3	Osallisuus.....	4
3.1	Osallisuuden käsite.....	4
3.2	Sosiaalipedagoginen näkökulma osallisuuteen.....	4
3.3	Osallisuuden edistäminen yhteiskunnassa	5
3.4	Osallisuus ja kotoutuminen.....	5
4	Kotoutuminen	7
4.1	Kotoutumisen käsite	7
4.2	Kotouttaminen	7
4.3	Kotoutuminen ja kieli.....	8
4.4	Naisten kotoutumisen erityispiirteet	9
5	Menetelmä ja aineiston hankinta.....	11
5.1	Teemahaastattelu.....	11
5.2	Haastateltavat.....	11
5.3	Haastattelujen toteutus	12
6	Aineiston analyysi.....	14
6.1	Sisällönanalyysi	14
6.2	Oman aineiston analyysi.....	14
7	Tulokset.....	17
7.1	Motivaatio kotoutua.....	17
7.2	Arjen voimavarat.....	18
7.3	Kielen oppiminen	19
7.4	Tuki yhteiskunnassa toimimiseen	20
7.5	Yhteisöihin kiinnittyminen.....	21
7.6	Osallisuutta tukevat hankkeet	22
8	Pohdinta	24
8.1	Eettisyyden ja luotettavuuden tarkastelu.....	24
8.2	Johtopäätökset	25
8.3	Tulosten hyödynnettävyys	28
	Lähteet	29

Liitteet

Liite 1. Haastattelun runko

1 Johdanto

Maahan muuttaneet naiset ovat monimuotoinen joukko erilaisine koulutustaustoineen, voimavaroineen ja elämäntilanteineen. Etenkin muilla kuin länsimaista muuttaneilla naisilla kotoutuminen on monesti hidasta perhesuhteiden vuoksi: lapsia kotona hoitavilla naisilla on riski jäädä kotoutumispalveluiden ulkopuolelle, ja kieli- ja lukutaidon puutteet vaikeuttavat työllistymistä. Naiset myös muuttavat Suomeen usein perhesyistä, jolloin kotoutumispalveluihin ja muuhun palvelujärjestelmään tutustuminen saattaa jäädä vähemmälle kuin esimerkiksi pakolaisina saapuneilla. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2021a, 1–4.)

Kotivanhemmille on kehitetty eri puolilla Suomea kotoutumisen ja kielen oppimisen edistämiseksi uusia, perhetilanteen huomioivia toimintamuotoja, joiden lähtökohtana ovat työllistymisen ja toimijuuden sijaan sosiaaliset tavoitteet (Intke-Hernandez 2020, 12–13.) Lahdessa palveluiden ulkopuolelle jääneiden maahanmuuttajanaisten osallisuutta, hyvinvointia ja kotoutumista ovat tukeneet Amal- ja Kotoa Kotiin -hankkeet.

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on tuottaa tietoa naisten kotoutumisesta kotoutumista edistävien toimintamallien kehittämisen tueksi. Opinnäytetyön tavoite on haastattelututkimuksen avulla selvittää, mikä Suomeen muuttaneita naisia on auttanut kotoutumaan. Tutkimuskysymykseni on: Mikä maahan muuttaneita naisia on auttanut kotoutumaan?

2 Opinnäytetyön lähtökohdat

2.1 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymys

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on tuottaa tietoa naisten kotoutumisesta kotoutumista edistävien toimintamallien kehittämisen tueksi. Aihe on minulle itselleni tärkeä, ja toivon voivani sen avulla olla hyödyksi onnistuneen kotoutumisen ja osallisuuden edistämässä.

Opinnäytetyön tavoite on haastattelututkimuksen avulla selvittää, mistä Suomeen muuttaneita naisia on auttanut kotoutumaan. Olen samalla kiinnostunut saamaan selville, mikä merkitys mahdollisella osallistumisella naisten osallisuutta ja kotoutumista tukevien hankkeiden toimintaan on osaltaan ollut heidän kotoutumisessaan.

Tutkimuskysymykseni on: Mikä maahan muuttaneita naisia on auttanut kotoutumaan?

2.2 Opinnäytetyön toimeksiantaja

Toteutin opinnäytetyöni osana maahanmuuttajanaisten osallisuutta, hyvinvointia ja kotoutumista tukevaa Kotoa kotiin -hanketta, jonka merkitystä naisten kotoutumiselle työssäni sivuan. Vuosina 2019–2021 toteutettavaa Kotoa kotiin -hanketta koordinoi LAB-ammattikorkeakoulu, ja sen toteuttajatahoja ovat Lahden diakoniasäätiö sekä Koulutuskeskus Salpaus. Hanke saa rahoituksensa Euroopan Unionin turvapaikka-, kotouttamis- ja maahanmuuttorahastolta (AMIF). (LAB University of Applied Sciences 2021a; LAB University of Applied Sciences 2021b.)

Kotoa kotiin -toiminnan juuret ovat Lahden ammattikorkeakoulun (LAMK), Koulutuskeskus Salpauksen ja Lahden kaupungin vuonna 2018 toteuttamassa AMAL-hankkeessa, jonka tavoitteena oli luoda henkilökohtaisten, tuettujen kotoutumispolkujen malli palvelujärjestelmän ulkopuolelle jääneille ja siten syrjäytymisvaarassa oleville arabitaustaisille maahanmuuttajanaيسille. AMALin toiminta koettiin hankkeen aikana tarpeelliseksi, ja jo ennen hankkeen päättymistä sille alettiin valmistella jatkohanketta, jonka toimintaan olisi tervetullut mukaan laajempi joukko heikossa asemassa olevia maahanmuuttajanaisia. (Lahden ammattikorkeakoulu 2018, 1–5.)

Kotoa kotiin -hankkeen päämääränä on löytää kotoutumiskoulutuksen ja muiden palveluiden ulkopuolelle jääneitä maahanmuuttajanaisia ja sitouttaa heitä ryhmätoimintaan. Naiset voivat osallistua ryhmätoimintaan myös lastensa kanssa, sillä lasten hoito on järjestetty toiminnan ajaksi. Hankkeen toiminnan elementtejä ovat vapaaehtoisten avulla toteutettava vertaismentorointi sekä suomen kielen opetus. Toimintaan osallistuminen vahvistaa kohdeyhmän osallisuutta, kielitaitoa, yhteiskunnallista aktiivisuutta ja positiivista mielenterveyttä.

Ryhmätoiminnan päättyessä osallistujat saavat tukea jatkokoulun löytämiseen. Myös hankkeessa toimivien vapaaehtoisten osallisuus ja osaaminen vahvistuvat. (LAB University of Applied Sciences 2021a; LAB University of Applied Sciences 2021b.)

Kotoa Kotiin on suunnattu ensisijaisesti kotoutumisajalla oleville arabian-, darin-, kurdin- ja thaikielisille naisille, jotka ovat palveluiden saavuttamattomissa ja erityisen haavoittuvassa asemassa. Tällaiset naiset ovat tavallisesti kotiäitejä ja usein luku- ja kirjoitustaidottomia. Lisäksi hankkeeseen rekrytoidaan vapaaehtoisiksi mentoreiksi Suomessa jo pidempään asuneita maahanmuuttajanaisia sekä kantasuomalaisia. (LAB University of Applied Sciences 2021a.)

3 Osallisuus

3.1 Osallisuuden käsite

Osallisuus ja sen edistäminen mainitaan monien hankkeiden ja toimenpiteiden tavoitteena. Käsite on kuitenkin monitulkintainen, ja sen edistämisestä puhuttaessa voi olla olennaista tarkentaa, minkälaisesta osallisuudesta on kyse. Olen tietoisesti rajannut tästä työstä pois joitakin tapoja määritellä osallisuutta, ja alla tuon esiin opinnäytetyön aiheen kannalta relevantteja määritelmiä.

Osallisuuden käsitteen käyttöönotto Suomessa liittyy 1900-luvun lopun ja 2000-luvun alun julkishallinnollisiin, kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia edistäneisiin hankkeisiin. Moniulotteiselle käsitteelle ei alun alkaen ole ollut olemassa kovin tarkkara-jaista määritelmää, ja siihen yhdistetyt merkitykset poikkeavat toisistaan paljonkin. Osallisuudella voidaan tarkoittaa aktiivista yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista. Sosiaalisesta osallisuudesta puhutaan yleensä, kun tarkoitetaan osattomuuden, syrjäytymisen ja huono-osaisuuden vastakohtaa. (Nivala & Ryyänen 2013, 9–19.)

Muiden muassa Isola, Kaartinen ym. (2017, 5) hahmottavat osallisuuden olevan kiinnittymistä erilaisiin aineellisiin ja aineettomiin hyvinvoinnin lähteisiin ja vapautta tavoitella arvostamia asioita. Käytännössä tällaisessa osallisuudessa on kyse ihmisen oikeudesta esimerkiksi terveyteen, koulutukseen, työhön, toimeentuloon ja sosiaalisiin suhteisiin. Osallinen ihminen kokee olevansa merkityksellinen osa kokonaisuutta. Tunne osallisuudesta lisää ihmisen hyvinvointia, turvallisuutta, uskoa tulevaisuuteen ja omiin mahdollisuuksiin. (THL 2021; THL 2020b.)

3.2 Sosiaalipedagoginen näkökulma osallisuuteen

Sosiaalipedagogisena käsitteenä osallisuus kuvastaa laaja-alaisesti yksilön ja yhteisön välistä suhdetta. Nivala ja Ryyänen (2013, 24–27) katsovat osallisuuden olevan ihmisen sosiaaliseen perusuonteeseen liittyvää kuulumista, olemista, elämistä ja toimimista yhdessä toisten kanssa. Heidän jäsentämänsä sosiaalipedagogisen osallisuuden tunnusmerkit täyttyvät, kun ihminen

- kuuluu yhteisöön
- toimii aktiivisesti yhteisön osana
- tuntee itse kuuluvansa yhteisöön.

Sosiaalipedagogisen käsityksen mukainen osallisuus edellyttää siis jotain sekä yksilöltä että yhteisöltä: Yhteisön on hyväksyttävä yksilö jäsenekseen sekä tarjottava todellisia

toiminnan ja yhteenkuuluvuuden mahdollisuuksia. Yksilön puolestaan on haluttava kuulua yhteisöön, pystyttävä toimimaan siinä ja oltava tietoinen omasta merkityksestään sen jäsenenä.

Sosiaalipedagogiseen näkemyksen mukaiseen osallisuuteen liittyvät myös yksilön valta ja vastuu. Jokaisella yhteisön jäsenellä on oltava todellisia mahdollisuuksia ja valtaa toimia sekä vaikuttaa yhteisönsä asioihin. Vallasta seuraa myös vastuu: osallisuus edellyttää vastuun ottamista yhteisöstä ja sitoutuminen yhteisten asioiden ajamiseen. (Nivala & Ryyänen 2013, 27–28.)

3.3 Osallisuuden edistäminen yhteiskunnassa

Tyypillisesti sosiaalipedagogisen käsityksen mukainen osallisuus toteutuu pienissä yhteisöissä kuten perheessä, koulussa tai työyhteisöissä. Pieniyhteisöjen puolestaan kiinnittyessä yhteiskunnan eri toimintoihin osallisuus ulottuu yhteiskunnan tasolle. Yhteiskunnallinen osallisuus tarkoittaa osuuden saamista yhteisestä hyvästä, ihmisen kykyä ja valmiuksia toimia yhdessä muiden yhteiskunnan jäsenten kanssa sekä tunnetta yhteiskuntaan kuulumisesta. Johtuen monenlaisista yhteiskunnan realiteeteista varsinkin yhteiskunnallisen tason osallisuus voi eri elämäntilanteissa jäädä toteutumatta, ja siksi osallisuutta tukemaan tarvitaan monenlaisia toimintoja, rakenteita ja lainsäädäntöä. (Nivala & Ryyänen 2013, 28–31.)

Osallistumisen edistämisen tavoitteita ovat osallisuuden kynnyksen madaltaminen, hyvinvoinnin lisääminen, erilaisten ihmisten kohtaaminen, palveluiden parantaminen ja työelämässä etenemisen edistäminen. Ihmisten toimiessa yhdessä syntyy uutta toimeliaisuutta, ja ennakkoluulot vähenevät. (Särkelä-Kukko 2021.) Tunnusomaista osallisuuden edistämiseksi on, että ihmisen osallistuminen toimintaan tai palveluun tapahtuu omaehtoisesti, hänen kanssaan etsitään yksilöllisiä ratkaisuja ja hänet kohdataan kunnioittaen. Palveluita kehitetään yhdessä, ja yksin tai palveluiden ulkopuolelle jääneet pyritään löytämään ja saamaan mukaan toimintaan sekä osaksi heille itselleen tärkeää yhteisöä, jossa he voivat saada arvostusta, kiitosta ja yhteyden toisiin ihmisiin. (THL 2020b.)

3.4 Osallisuus ja kotoutuminen

Osallisuus liittyy olennaisesti maahan muuttaneiden kotoutumiseen: ne rakentuvat samoista elementeistä yksilön ja yhteiskunnan välisessä suhteessa. Onnistunut kotoutuminen ja kotoutuneiden tunne osallisuudesta vähentävät syrjäytymistä ja kaventavat hyvinvointieroja. (THL 2020a; THL 2021.) Poliittisessa keskustelussa maahan muuttaneiden

yhteiskunnallinen osallisuus ja toimijuus korostuvat myös työntekoon, veronmaksuun ja muihin sosiaalisiin vastuisiin liittyvissä asioissa (Lippu 2017).

Opinnäytetyöni keskiössä ovat niin osallisuuden kuin kotoutumisen tukeminen sekä maahan muuttaneiden naisten osallisuutta ja kotoutumista tukevat hankkeet. Minulle itselleni on tärkeää pystyä tekemään voitavani osallisuuden edistämiseksi yhteiskunnassa. Pysin lisäämään Suomeen kotoutuvien naisten vaikuttamismahdollisuuksia yhteiskunnassa niin tutkimusaiheeni valinnalla kuin huomioimalla heidän osallisuutensa opinnäytetyöprosessin aikana.

4 Kotoutuminen

4.1 Kotoutumisen käsite

Kotoutumisella tarkoitetaan sopeutumista uuteen maahan ja kulttuuriin. Kotoutuessaan ihminen tutustuu uuden asuinmaansa kieleen ja kulttuuriin sekä oppii muita uudessa elinympäristössä tarvitsemiaan tietoja ja taitoja. (Kotouttaminen.fi 2021; THL 2020a.)

Kotoutuminen otettiin uudissanana käyttöön Suomen maahanmuuttopolitiikassa ja sitä koskevassa lainsäädännössä 1990-luvun loppupuolella. Toisin kuin aikaisempiin vastineisiinsa integraatioon ja sopeutumiseen, liittyy kotoutumiseen selkeästi myönteinen mielikuva: kotoutuakseen yhteisöön on tulijan tunnettava se kodikseen. Kotoutumisen ja sen johdosten käyttö vakiintui nopeasti etenkin hallinnolliseen kieleen. (Kielikello 2004.) Sen sijaan monelle Suomeen kotoutuvalle itselleen sana saattaa olla vieras (Liski 2021).

Kotoutumisprosessi voi olla pitkä, ja uuteen maahan sopeutuminen aiheuttaa usein psyykkistä kuormitusta: kotoutumiseen kuuluu erilaisia, keskenään ristiriitaisia henkisiä prosesseja ja niihin liittyviä tunteita. Etenkin pakolaistaustaisilla kotoutujilla kotoutumisprosessiin liittyy usein raskaita haasteita. Psykkisellä kuormituksella ja mahdollisella syrjinnällä on yhteys kotoutujan hyvinvointiin ja kotoutumisen onnistumiseen (Työ- ja elinkeinoministeriö 2021a, 3). Mielenterveyttä suojaavat ja vahvistavat kotoutumisen aikana tasapainon ja voimavarojen löytäminen sekä asianmukaisen tuen ja palveluiden saaminen. Myös työllistyminen parantaa usein kotoutujan elämänlaatua. Tärkeää on myös mahdollisuus oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen. (THL 2020a.) Onnistunut kotoutuminen voimaannuttaa ja lisää sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja osallisuutta sekä työllistymisen mahdollisuuksia (Päijät-Hämeen liitto ym. 2021, 8).

Kotoutuminen on kaksisuuntaista, eli se tapahtuu maahan muuttaneen ja vastaanottavan yhteiskunnan välisessä vuorovaikutuksessa. Se edellyttää muutosta ja sopeutumista niin muuttaneelta itseltään kuin vastaanottavalta yhteisöltä ja yhteiskunnalta. Prosessin tavoitteena on, että tulija tuntee itsensä yhteiskunnan täysivaltaiseksi jäseneksi ja yhteiskunta puolestaan saa uusia vaikutteita ja monimuotoistuu. (Kotouttaminen.fi 2021; Päijät-Hämeen liitto ym. 2021, 8; THL 2020a.)

4.2 Kotouttaminen

Kotouttamisella tarkoitetaan niitä toimia ja palveluita, joilla maahan muuttaneen ihmisen kotoutumista edistetään ja tuetaan hyvinvoinnin, terveyden, koulutuksen ja työllisyyden lisäämisen keinoin. Kotouttamisesta vastaavat kansallisen, alueellisen ja paikallisen tason viranomaiset, ja siihen voivat osallistua myös muut toimijat, kuten järjestöt ja seurakunnat.

Kotouttaminen edellyttää laaja-alaista yhteistyötä, ja ainoastaan maahan muuttaneille tarkoitettujen erityispalveluiden lisäksi tarvitaan heidän tarpeidensa huomioimista koko väestölle suunnatuissa palveluissa. (Kotouttaminen.fi 2021; Päijät-Hämeen liitto ym. 2021, 6–15; THL 2020a; THL 2020b; Työ- ja elinkeinoministeriö 2021a, 3).

Kotouttamislain (Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386) mukaisesti Suomeen muuttaville tarjotaan kotoutumista tukeva yksilöllinen alkupalvelukokonaisuus, jossa huomioidaan tulijan kielitaito, ammatillinen osaaminen, koulutustausta, henkilökohtaiset tavoitteet sekä ihmisen oman aktiivisuuden tukeminen. Alkuvaiheen kotoutumispalveluihin kuuluvat ohjaus ja neuvonta, alkukartoitus, kotoutumissuunnitelma ja kotoutumiskoulutus (Työ- ja elinkeinoministeriö 2021b). Aikuisten kotoutumiskoulutuksen tavoitteena on edistää kielitaidon kehittymistä, pääsyä jatkokoulutukseen tai työelämään sekä yhteiskunnallisten, kulttuuristen ja elämänhallintaan liittyvien taitojen kehittymistä (Opetushallitus 2021).

Ihmisten erilaiset lähtötasot ja elämäntilanteet asettavat kotoutumista edistäville palveluille haasteen: keskimääräistä kotoutujaa tukeva järjestelmä huomioi huonosti erilaiset ryhmät, kuten luku- ja kirjoitustaidottomat, työkyvyttömät tai toisaalta korkeasti koulutetut. Kotoutumiskoulutusta annetaan vain työikäisille ja -kykyisille, ja vain osa kunnista yrittää järjestelmällisesti tavoittaa työvoiman ulkopuolella olevia maahan muuttaneita. Monet haavoittuvassa asemassa olevat jäävätkin ilman tarpeellista perehdytystä ja opetusta. (Päijät-Hämeen liitto ym. 2021, 15; Työ- ja elinkeinoministeriö 2021a, 4.)

On hyvä huomata, että tässä työssä käsittelemiini kotoutumislain (Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386) mukaisiin julkisen sektorin kotoutumispalveluihin ovat oikeutettuja vain henkilöt, joille on myönnetty oleskeluoikeus. Suomessa kuitenkin oleskelee pitkäaikaisesti myös suuri joukko monien palveluiden ulkopuolelle jääviä ihmisiä, joilla syystä tai toisesta ei ole virallista oleskelulupaa. En syvenny tässä opinnäytetyössä heidän tilanteisiinsa tarkemmin, mutta muistutan kotoutumisen ja sen haasteiden koskevan yhtä lailla heitä.

4.3 Kotoutuminen ja kieli

Kotoutumiskoulutuksen kielellisenä tavoitteena on toimivan kielitaidon saavuttaminen. Aikuisille maahanmuuttajille järjestetään koulutuksessa suomen tai ruotsin kielen opetusta sekä luku- ja kirjoitustaidon opetusta, jos sille on tarvetta. Kotoutumislaki (Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386) velvoittaa maahanmuuttajan osallistumaan säännöllisesti kotoutumissuunnitelmaansa sisältyvään kielen opetukseen.

Yleinen käsitys Suomessa on, että kielen opiskelu ja työllistyminen ovat kotoutumisen keskeisiä edellytyksiä. Kaikkien kotoutujien ei kuitenkaan ole syystä tai toisesta edes

mahdollista osallistua kielen opetukseen. Sen sijaan kieleen saatetaan sosiaalistua arkipäivän toiminnassa ja kohtaamisissa. Silloin tärkeä kielen oppimiseen vaikuttava tekijä on sosiaalinen ympäristö, jossa sosiaalinen, emotionaalinen ja kielellinen tuki luovat osallisuutta ja tutustuttavat kieleen. (Intke-Hernandez 2020, 12–76.)

4.4 Naisten kotoutumisen erityispiirteet

Suomeen muuttavat naiset eivät ole homogeeninen ryhmä, vaan he saapuvat eri kulttuureista, eri syiden vuoksi ja eri elämäntilanteissa. Heistä joka toisella on korkeakoulututkinto, ja heidän kielitaitonsa on keskimäärin maahan muuttaneita miehiä parempi. Toisaalta naiset tavanomaisesti hakeutuvat tai heidät ohjataan töihin sosiaali-, terveys- ja palvelualoille, jotka edellyttävätkin hyvää kielitaitoa. Naiset muuttavat Suomeen miehiä useammin perheistä, jolloin kotoutumispalveluihin ja muuhun palvelujärjestelmään tutustuminen saattaa jäädä vähäisemmäksi kuin esimerkiksi pakolaisina saapuvilla. Etenkin muilla kuin länsimaisesta kulttuurista muuttaneilla naisilla kotoutuminen on monesti hidasta perhesuhteiden vuoksi: lapsia kotona pitkään hoitavilla naisilla on riski jäädä kotoutumista tukevien palveluiden ulkopuolelle, ja kieli- ja lukutaidon puutteet vaikeuttavat työllistymistä. Noin puolet Suomeen muuttaneista naisista ei ole työelämässä, mikä vaikeuttaa laajempaan yhteisöön kiinnittymistä, vaurastumista ja siten erilaisten valintojen tekemistä. Merkittävimpinä työllistymisen esteinä naiset itse kokevat puutteellisen kielitaidon, vähäiset kontaktit suomalaisiin sekä riittämättömän koulutuksen ja työkokemuksen (Työ- ja elinkeinoministeriö 2021, 2–4.)

Pohjoismaisessa yhteiskunnassa sukupuolten välistä tasa-arvoa on totuttu pitämään tärkeänä, ja tasaisempaan sukupuolten väliseen työnjakoon niin perhe- kuin työelämässä pyritään erilaisin toimin. Monessa pakolaisperheessä asetelma on kuitenkin uusi, ja totuttu yhteisön rakenne toisenlainen. Samalla kun pohjoismainen tasa-arvopolitiikka kiistatta lisää naisten toimintamahdollisuuksia, tämä kulttuuriero voi olla ongelmallinen heille muuttuneen yhteiskunnallisen aseman ja heidän elämäntapaansa kohdistuvien asenteiden vuoksi. Tämä kulttuuriero haastaa myös vastaanottavan yhteiskunnan rakenteita ja normeja: onnistunut kotoutuminen edellyttää kaksisuuntaista sopeutumista, mutta nykyisellään järjestelmät eivät tue monien kulttuuristen ja uskonnollisten vähemmistöjen arvoja. Joubert, Anand ja Mäki-Opas (2020, 1–4) ovat paneutuneet Tanskaan pakolaisina saapuneiden eritrealisäitien tilanteeseen. He peräänkuuluttavat pyrkimystä ymmärtää tulijoiden kulttuuria sekä kulttuurierojen tunnustamista. Siten vastaanottava yhteiskunta pystyisi paremmin huomioimaan myös toisenlaisesta kulttuurisesta taustasta tulevien tarpeet.

Suomessakaan kotoutumiseen liittyvä palvelujärjestelmä ei huomioi tasapuolisesti kaikkia. Keskeisen kotoutumista tukeva palvelun, kotoutumiskoulutuksen, merkittävänä haasteena on eri kohderyhmien tavoittaminen. Sen ulkopuolelle jäävät usein naiset, etenkin äidit, sillä

kotona lapsia hoitavien vanhempien ei välttämättä ole mahdollista osallistua täysipäiväiseen, työllistymiseen tähtäävään koulutukseen. Kotivanhemmille onkin kehitetty kunnissa eri puolilla Suomea kotoutumisen ja kielen oppimisen edistämiseksi uusia toimintamuotoja, joissa on huomioitu myös lastenhoito. Uusien mallien toteuttajina ovat usein järjestöt, ja monissa niistä korostuvat työllistymiseen ja toimijuuteen painottumisen sijaan sosiaaliset tavoitteet, kuten osallisuus sekä kiinnittyminen ympäristöön ja palveluihin. (Intke-Hernandez 2020, 12-13; Työ- ja elinkeinoministeriö 2021a, 3.)

Ajankohtaisia esimerkkejä uudenaikaisista, kotoutumispalveluiden ulkopuolelle jäävien naisten kotoutumista tukevista toimintamalleista ovat Meri-Lapin äitien järjestölähtöinen kotoutuminen -hanke (Toivola-Luotolan Settlementti 2021) ja ItseNaiset. Kotiäitiydestä kohti opiskelua ja työelämää -hanke (Snellman 2021). Molemmat ovat tarjonneet ohjattua matalan kynnyksen ryhmätoimintaa, vertaistukea sekä apua kielen oppimiseen. Vantaalla Vanhemmat mukaan kouluun ja työelämään -hankkeessa puolestaan edistetään pitkään poissa koulutuksesta ja työmarkkinoilta olleiden kotivanhempien pääsyä osallisiksi yhteiskuntaan kutsumalla heidät lastensa mukana kouluun perusopetukseen (Yle 2021). Lahdessa kotoutumispalveluiden tavoittamattomiin jääneiden naisten osallisuutta puolestaan tukee parhailaan Kotoa kotiin -hanke (LAB University of Applied Sciences 2021b). Työ- ja elinkeinoministeriö (2021a, 3) näkee tarpeellisena vastaavien, järjestöjen kanssa yhteistyössä toteutettavien koulutusmallien tarjonnan kuntavetoisen ja tavoitteellisen lisäämisen.

5 Menetelmä ja aineiston hankinta

5.1 Teemahaastattelu

Tämän laadullisen tutkimuksen tiedonkeruumenetelmäksi valikoitui teemahaastattelu, jossa edetään ennakkoon valittujen, tutkimuksen viitekehukseen sopivien teemojen mukaan. Se on joustava tapa kerätä tietoa, sillä se antaa mahdollisuuden tarpeen mukaan esittää vaikkapa tarkentavia kysymyksiä tai oikaista väärinkäsityksiä. Se tuottaa kuitenkin avointa haastattelua strukturoidumman aineiston. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 62–67.)

Haastattelun kysymykset laaditaan valmiiksi etukäteen. Pääkysymysten lisäksi haastatteluun on hyvä lisätä täydentäviä kysymyksiä, joilla tarkennetaan teemoja tarvittaessa. (Keski-Suomen museo 2021.) Rakensin oman haastatteluni (Liite 1) opinnäytetyön tietoperustassa käsiteltyjen aiheiden ympärille siten, että valitsemani teemat ja apukysymykset tukisivat vastauksen saamista tutkimuskysymykseeni: Mikä haastateltavia on auttanut kotoutumaan? Haastateltavat saivat kertoa vapaasti tilanteestaan ja elämästään Suomessa, mutta keskityn myös tarkemmin muutamaankeskeisenä pitämääni kotoutumisen osa-alueeseen. Olen kiinnostunut kotoutumisesta etenkin osallisuuden näkökulmasta. minkä vuoksi valitsin haastatteluun kysymykset, joka tuottavat tietoa haastateltavien toimintamahdollisuuksista yhteiskunnassa sekä kuulumisen tunteesta. Haastattelussa on myös kotoutumista ja osallisuutta tukevia hankkeita ja niiden hyötyjä koskeva teema.

Kuten opinnäytetyöni tietoperustassa tuon esiin, kotoutuminen terminä saattaa olla maahan vastikään muuttaneille vieras, eikä sen sisällyttäminen haastatteluun olisi ollut välttämätöntä vastauksen saamiseksi tutkimuskysymykseeni. Ymmärsin kuitenkin jo opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa, että juuri osallisuuden näkökulmasta minun on otettava haastateltavat mukaan keskusteluun siitä, mitä kotoutuminen on, mitä sana heille merkitsee ja selvittää, allekirjoittavatko he itse lainkaan kotoutuvansa. Siksi lisäsin haastatteluun sanan merkitystä koskevan teeman.

Haastattelun runkoa työstäessäni sain siitä palautetta Kotoa kotiin -hankkeen asiantuntijalta, opinnäyttyötä ohjaavalta opettajalta sekä noin kuusi vuotta Suomessa asuneelta ystävältä. Tein haastatteluun muutoksia saamani palautteen perusteella.

5.2 Haastateltavat

Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että tiedonantajien valinta on tarkoituksenmukaista: henkilöillä, joilta tietoa tutkittavasta ilmiöstä kerätään, on oltava kokemusta aiheesta. Laadullisten aineistojen koot ovat pääsääntöisesti pieniä verrattuna määrälliseen tutkimukseen. On tavallista, että niissä tutkimuksen osallistujien määrää säätelevät aineiston keruu-

seen ja käsittelyyn käytettävissä olevat resurssit. Määrään luonnollisesti vaikuttaa myös sopivien henkilöiden löytyminen. Opinnäytetyön ollessa kyseessä on hyvä kuitenkin muistaa, että työn pääasiallinen tarkoitus on esittää osaamista omalta alalta, ja aineiston koon merkitys on toissijainen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 73–74.)

Haastateltavikseni pyrin saamaan naisia, jotka olisivat asuneet Suomessa jo jonkin aikaa, jotta heillä olisi kohtalaisesti kokemusta kotoutumisesta. Edellytin ainakin osalla heistä olevan kokemusta myös naisten osallisuutta tukevien hankkeiden toiminnasta. Lisäksi edellytin haastateltavilta riittävää kielitaitoa, jotta suomenkielisiin haastatteluihin osallistuminen olisi heille mielekästä ja toisaalta haastatteluista saatava aineisto luotettava.

Aineistoni kokoa rajoittivat toisaalta haastatteluun sopivien ja halukkaiden henkilöiden löytyminen ja toisaalta aikaresurssi, joka minulla itselläni oli käytettävissä haastattelujen toteuttamiseen ja aineiston käsittelyyn. Arvioin viideltä haastateltavalta keräämäni aineiston olevan kooltaan riittävä.

Viisi haastateltavaa henkilöä löytyivät Kotoa koniin -hankkeen verkostojen kautta, ja heistä neljä oli osallistunut Amal- tai Kotoa kotiin -hankkeiden toimintaan. Haastateltavat olivat iältään 25–40-vuotiaita ja asuneet Suomessa 1½–5½ vuotta. Neljä heistä oli kotoisin Syyriasta ja puhui äidinkielenään arabiaa, yksi Filippiineiltä ja puhui äidinkielenään filipinoa. Haastateltavista kaikki puhui lisäksi sujuvaa englantia. Kaikki olivat käyneet kotimaassaan vähintään peruskoulua, osa kouluttautunut pidemmälle. Naisista neljä oli tullut Suomeen pakolaisina yhdessä perheidensä kanssa. Yksi haastateltava oli muuttanut Suomeen puolisonsa kanssa tämän saaman työpaikan vuoksi, toivoen itsekin työllistyvänsä. Haastateltavista neljä opiskeli parhaillaan suomen kieltä, kaksi oli työelämässä.

5.3 Haastattelujen toteutus

Haastattelu on vuorovaikutustilanne, jota voidaan käyttää muun muassa tiedonhankintaan. Sen edetessä haastattelijä kuljettaa tilannetta eteenpäin ja esittää lisäkysymyksiä. Haastateltavalla on oikeus tietää, mikä on haastattelun tarkoitus, ja haastattelukysymykset voidaan toimittaa hänelle etukäteen. Itse haastattelutilanne kannattaa suunnitella hyvin, karsia ympäristöstä mahdolliset häiriötekijät ja varautua ennalta arvaamattomiin käänteisiin. Haastattelusta saatu tieto säilyy parhaiten tallennettuna äänitiedostoksi. (Keski-Suomen museo 2021.)

Pidin haastateltaviini yhteyttä jo ennen haastatteluja ja selitin heille tutkimukseni tarkoituksen sekä siitä saatavat hyödyt. Haastateltavat saivat haastattelukysymykset tutustumista varten haltuunsa jo etukäteen. Olin alun perin toivonut voivani tavata haastateltavat rauhallisessa ympäristössä ja toteuttaa haastattelut kasvokkain, mutta kevään 2021

valtakunnallisesta koronavirustilanteesta johtuvien kokoontumisrajoitusten vuoksi heidän tapaamisensa ei ollut mahdollista. Ratkaisin tilanteen toteuttamalla haastattelut videopuhe-
luina, jotka myös haastateltavien luvalla tallensin. Haastattelutilanteet olivat rauhallisia ja
rentoja, ja jokainen niistä kesti noin 30 minuuttia. Pääkielenä oli suomi, mutta kolmen haas-
tateltavan pyynnöstä käytimme paikoin apukielenä englantia, jotta ymmärtäisimme toisi-
amme mahdollisimman hyvin. Tarjosin lopuksi jokaiselle haastateltavalle mahdollisuutta ot-
taa minuun uudelleen yhteyttä, mikäli he olisivat halunneet täydentää vastauksiaan tai jokin
asia olisi jäänyt askarruttamaan. Litteroin saamani aineiston välittömästi jokaisen haastat-
telun jälkeen myös kirjalliseen muotoon. Litteroitua aineistoa kertyi 14 sivua.

6 Aineiston analyysi

6.1 Sisällönanalyysi

Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikessa laadullisessa tutkimuksessa. Siinä aineisto luokitellaan, teemoitellaan tai tyytitellään. Aineiston jäsentämisen muodoista käyttämässäni teemoittelussa painottuu se, mitä kustakin teemasta on sanottu, ei niinkään vastausten lukumäärä. Aineistoa teemoiteltaessa siitä pyritään löytämään teemoja eli aiheita etsimällä tiettyä teemaa kuvaavia näkemyksiä. Tämän jaottelun pohjalta kirjoitetaan aineistosta yhteenveto. Kirjoittamisvaiheessa voidaan korostaa aineistosta joko yhtäläisyyksiä, eroavaisuuksia tai hahmottaa tyyppillistä kertomusta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 78–80.)

Yhdysvaltalaisessa perinteessä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85, Miles & Huberman 1994 mukaan) analyysin aluksi tunnistetaan aineistosta kiinnostuksen kohteena olevat asiat ikään kuin kysymällä aineistolta tutkimuskysymystä vastaavia kysymyksiä. Näin kerätyt, asioita ilmentävät alkuperäiset lauseet pelkistetään yksinkertaisemmiksi ilmaisuiksi. Sen jälkeen samankaltaiset ilmaisut yhdistetään samaan kategoriaan, jolle annetaan kategorian sisältöä kuvaava nimi. Kategorioiden muodostaminen on kriittinen vaihe analyysissä, sillä siinä analyysin tekijä oman tulkintansa mukaan päättää, millä perusteella ilmaisut jaetaan kategorioihin. Analyysiä voidaan riippuen aineiston rikkaudesta jatkaa. Toisiinsa liittyviä kategorioita yhdistämällä voidaan muodostaa yläkategorioita ja edelleen pääkategorioita. Lopulta kaikki kategoriat yhdistyvät kategoriaksi, jonka avulla vastataan tutkimuskysymykseen.

6.2 Oman aineiston analyysi

Aloitin oman aineistoni analyysin heti sen keräämisen jälkeen, jotta esimerkiksi ilmaisujen kontekstit ja painoarvot olisivat tuoreessa muistissa. Teemoittelin oman aineistoni yhdysvaltalaisen perinteen periaatteiden mukaan. Keräsin aluksi litteroidusta aineistostani tutkimuskysymykseni näkökulmasta kiinnostavat ilmaisut muusta aineistosta erilleen. Pelkistin keräämäni ilmaisut yksinkertaisemmiksi karsimalla niistä pois epäolennaisen. Monenlaista tietoa sisältävät ilmaisut jaoin useammaksi lyhyeksi ilmaisuksi siten, että pelkistetyillä ilmaisuilla oli enää ainoastaan yksi merkitys. Kuvassa 1 on kolme esimerkkiä aineistosta keräämieni alkuperäisilmaisujen pelkistämisestä.

Ryhmittelin samankaltaiset pelkistetyt ilmaisut kategorioiksi taulukointiohjelmaa hyödyntäen. Käytin samaa ilmaisua useammassa kuin yhdessä kategoriassa, mikäli se sopi kuvaamaan niistä useampaa. Keräämäni aineisto oli runsas, joten jaoin muodostamani kategoriat edelleen ala- ja yläkategorioiksi ja lopulta pääkategorioiksi, joiden sisältämien

kokonaisuuksien hahmotin auttaneen haastateltaviani kotoutumaan. Aineistoa käsitellessäni erotin eri haastateltavilta saadut ilmaisut toisistaan kirjaintunnisteilla A–E. Taulukossa 1 on kuvattuna esimerkkinä työskentelytavastani pääkategoria Arjen voimavarat. Taulukon oikeassa laidassa näkyvät pelkistetyt ilmaisut. Niiden perusteella olen muodostanut ala- ja yläkategorioita, joista pääkategoria lopulta rakentuu.

Teemoitteluni pohjalta kirjoitin tutkimuskysymykseeni vastaavan analyysin. Siinä syvennyn kuuteen muodostamiani pääkategorioita vastaavaan teemaan:

- Motivaatio kotoutua
- Arjen voimavarat
- Kielen oppiminen
- Tuki yhteiskunnassa toimimiseen
- Yhteisöihin kiinnittyminen
- Osallisuutta tukevat hankkeet

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetyt ilmaisut
Minä puhun esimerkiksi minun <u>lapsi</u> suomen kanssa	→ Puhun suomea lapseni kanssa.
Ei vielä, en oppinut, en ole onnistunut täyttämään papereita, hän auttoi ja vielä auttaa	→ En ole oppinut täyttämään itse lomakkeita → Puolisoni on auttanut lomakkeiden kanssa. → Puolisoni auttaa yhä lomakkeiden kanssa.
Me opimme suomea, tehdä käsityö, se oli hyödyllinen.	→ Toiminta oli hyödyllistä, koska opimme suomea. → <u>Toiinta</u> oli hyödyllistä, koska teimme käsitöitä.

Kuva 1. Alkuperäisilmaisujen pelkistäminen

Taulukko 1. Pääkategoria Arjen voimavarat

ARJEN VOIMAVARAT		<p>KIIRE</p> <p>TYÖ JA OPISKELU</p>	<p>A ei ole aikaa</p> <p>A minulla on paljon lapsia</p> <p>B opiskelen ja teen töitä</p> <p>A arki muodostuu rutiineista</p> <p>A arki on kiireistä</p> <p>A aika menee nopeasti</p> <p>C itselle ei jää aikaa lastenhoidolta</p> <p>A täytyy lukea</p> <p>Atäytyy opiskella</p> <p>C opiskelen silloin, kun jää aikaa</p> <p>D nyt olen töissä</p> <p>B opiskelen ja teen töitä</p>	
		<p>TASAINEN ARKI</p>	<p>A elämä on normaalia</p> <p>A arki muodostuu rutiineista</p> <p>E minulla on minun perheeni</p> <p>E lapset käyttäv koulua</p> <p>A kaikki on hyvin</p> <p>C nyt alkaa olla vähän helpompaa</p> <p>C Kaikki on järjestyksessä</p> <p>C tykkään rutiineista</p> <p>Dsuomessa kaikki on mahtavaa</p> <p>E nyt olen päässyt aloittamaan opiskelun uudestaan</p> <p>E alkaa tuntua siltä, että kaikki on normaalia</p> <p>E asiat ovat tosi hyvin</p> <p>D lapset ovat koulussa</p> <p>E olen viettänyt vauvan kanssa paljon aikaa kotona</p> <p>B minulla on omakotitalo</p> <p>B elämäni on rauhallista</p>	
		HARRASTUKSET	<p>ULKOILU JA LIIKUNTA</p>	<p>B kävelen metsässä</p> <p>A tykkään kävellä ulkona</p> <p>C Kesällä on enemmän tekemistä</p> <p>C kesäisin pyöräilen</p> <p>C kesäisin menen järvenrannalle</p> <p>CHarrastan liikuntaa</p> <p>E harrastan uintia</p> <p>E harrastan kävelyä</p>
			<p>MUUT HARRASTUKSET</p>	<p>B mökkeilen</p> <p>C kesällä voi tehdä kiinnostavia asioita</p> <p>CHarrastan kielten opiskelua</p> <p>E Harrastan ruoanlaittoa</p> <p>D kävin ennen Multi-Cultissa usein</p> <p>E harrastan leipomista</p> <p>E Tykkään ruoanlaittoharrastuksestani</p> <p>B Suomessa voin matkustella autolla</p> <p>B olen tehnyt matkan Lappiin</p>
			<p>LUONTO VOIMAVARANA</p>	<p>A tykkään kävellä ulkona</p> <p>C Kesällä voin tehdä enemmän mielenkiintoisia asioita</p> <p>C kesällä voin pyöräillä</p> <p>C kesällä voin mennä järven rannalle</p> <p>C haluaisin oppia enemmän Suomen luonnosta</p> <p>C haluaisin tietää, mitä voi tehdä luonnossa</p> <p>C haluan tietää, mitä suomalaiset tekevät keväällä ja kesällä</p> <p>C haluaisin osata nauttia Suomen luonnosta</p> <p>B Metsä, mä tykkään</p> <p>B olen tehnyt matkan Lappiin</p> <p>B voin kävellä metsässä</p> <p>B voin mökkeillä</p>
			<p>TALVI JA KYLMYYS HAASTEITA</p>	<p>B olemme vuokranneet kesämökin</p> <p>E Vaikeaa Suomessa on talvi</p> <p>E talvi on pitkä</p> <p>Talvella sataa lunta</p> <p>E talvella on liukasta</p> <p>B huonoa Suomessa on kylmyys</p> <p>B olen vähän tottunut kylmyyteen</p>
			<p>LUONTO</p>	

7 Tulokset

7.1 Motivaatio kotoutua

Kaikki haastateltavani olivat hyvin motivoituneita kotoutumaan Suomeen ja toimimaan suomalaisen yhteiskunnan jäseninä. He myös osoittivat kaiken aikaa ottavansa itse vastuun oppimisestaan. He kokivat opiskelun ja työllistymisen hyvin tärkeinä päämäärinä ja omana velvollisuutenaan.

Täytyy lukea ja opiskella. (Haastateltava A)

Suomessa sinun täytyy olla independent. – – Itsenäinen. Se on tosi tärkeää. Sinun täytyy tehdä paljon tekemistä, you can not stay at home all the time. (Haastateltava B)

Valtaosa haastateltavista hahmotti kotoutumisen olevan tavoitteellista toimintaa. Kolme viidestä haastateltavasta kertoi kysyttäessä kotoutumisen olevan heille tuttu sana. Heidän mielikuvansa kotoutumisesta liittyivät ensisijaisesti kotoutumissuunnitelman mukaiseen kotoutumiseen, kielen oppimiseen, TE-toimistoon ja työllistymiseen. Myös neljäs haastateltava, joka ei ollut varma sanan merkityksestä, yhdisti sen TE-palveluihin. Vain yksi haastateltava yhdisti kotoutumiseen tunteen siitä, että on kotona. Osallisuuden näkökulmaa korostavaa kotoutumisen määrittelyäni kuultuaan suurin osa haastateltavista oli sitä mieltä, että minun määritelmäni on hyvä ja herättää heissä positiivisia mielikuvia.

Ei vieras, minä tiedän kotoutuminen. Tämä, että minun täytyy oppia suomea during this period. (Haastateltava A)

Mä tulen Suomeen, on tuttu. Kun mä aloitan kotoutumisaika on kun mä menen koulussa, kun mä haen ammattiin. Se on kotoutumisaika. (Haastateltava C)

Onko sama, TE-palvelu? (Haastateltava B)

Hyvä kun ihminen tutustuu toinen maa. (Haastateltava E)

Pakolaistaustaisten haastateltavien mielikuva Suomesta oli hyvin myönteinen, ja he kertoivat haluavansa elää elämäänsä juuri täällä yhdenkään toisen maan sijaan. He vertasivat oloja Suomessa sotatilassa olevaan kotimaahansa ja kertoivat tuntevansa täällä olonsa hyväksi, turvalliseksi ja rauhalliseksi. Jotkin heistä ilmaisivat olevansa kiitollisia Suomessa saamastaan suojelusta ja avusta. Naisista kaksi oli hyvin tietoisia omista oikeuksistaan Suomessa ja eroista maiden ihmisoikeustilanteissa. He kuvasivat, kuinka vasta Suomessa heidän ja heidän lastensa oli mahdollista esimerkiksi opiskella ja tavoitella unelmiaan. Eräs

naisista kertoi naisten oppivan oikeuksistaan osallistuessaan Amal- ja Kotoa kotiin -hankkeiden toimintaan.

Suomessa on turvama. Mä en pelkää mitään, kun mä olen. Kaikki on järjestynyt ja ei kuin mä olen kotimaassa niin vähän jännittää ja pelkää. (Haastateltava C)

Syyriassa vähän tilanne on vaikea, ja myöskin emme tehdä mitään unelmaa tai sitä. Siis lähihoitaja on mun unelma, eli hoitajan alalle. – – Kun mä tulin Suomeen sosiaali kysyi mikä on sun unelma. Eka kerta kuka kysyi minua. (Haastateltava D)

Täällä auttaa että lapset meni kouluun ja on hyvä elämä minun lapsi. Minun kotimaassa ei ole tasa-arvo. Täällä on tasa-arvo ja on kaikki ihmiset sama, tämä asia erilaiset kuin minun kotimaassa. Lapsi täällä elämä on hyvä kuin minun maassa. (Haastateltava E)

7.2 Arjen voimavarat

Aineiston perusteella kaikkien haastateltavien arki on varsin tavallista ja siitä löytyy paljon erilaisia hyvinvointia ja mielenterveyttä tukevia voimavaroja. Vaikka Suomeen saapuminen oli ollut useimmille haastateltavilleni suuri muutos ja elämänmullistus, he kertoivat elämän jo normalisoituneen ja elävänsä Suomessa nyt tavallista arkea, johon kuuluivat perhe, opiskelu ja joillakin työssäkäynti. Monen lapsiperheen arki näyttäytyi kiireisenä, ja sitä rytmittivät rutiinit. Neljä viidestä haastateltavasta kuvasi asioiden olevan nyt hyvin ja järjestyksessä. Kuitenkin yksi haastateltava koki elämään Suomessa kuuluvan paljon haasteita ja kuvasi arkeaan enemmänkin huonona kuin hyvänä.

Heräämme aamulla, he menevät kouluun ja päiväkotiin, minä istun verkossa opiskelemassa, sitten tehdään ruokaa, ehkä mennään kävelemään. (Haastateltava A)

Tykkään, mikä se on? Rutiini. (Haastateltava C)

Kaikki on normaali. (Haastateltava E)

Haastateltavieni arkeen kuuluivat myös erilaiset itselle mieluisat harrastukset. Lähes kaikki kertoivat harrastavansa ulkoilua tai liikuntaa. Useimmat haastateltavat kertoivat tavalla tai toisella muodostamastaan suhteesta suomalaiseseen luontoon ja sen parissa viettämästään ajasta. Suomen vaihtuvat vuodenaajat oli myös pistetty merkille, ja suuri osa kertoi kokevansa talven ja kylmyyden haasteina. Eräs haastateltava kertoi puolestaan haluavansa oppia lisää siitä, miten suomalaisesta luonnosta voi nauttia eri vuodenaikoina.

Metsä, mä tykkään. – – Voin kävellä metsässä tai summercabin. (Haastateltava B)

Kesällä voin tehdä enemmän mielenkiintoinen asiat mikä olen kiinnostunut, esimerkiksi pyöräillä polkupyörällä, ja olla rannalla järvellä. – – Haluaisin, että oppii enemmän luontoon ja mikä tehdä luontossa. Mitä suomalainen kesällä tehdä tai keväällä tehdään. Mielestäni, että jos mä olen osaa ja tietää, enjoy. (Haastateltava C)

7.3 Kielen oppiminen

Kaikki haastateltavat olivat pitäneet suomen kieltä aluksi vaikeana, ja suurin osa heistä koki kielitaitonsa, erityisesti puhutun suomen kielen taitonsa, edelleen hyvin puutteelliseksi. Kaksi haastateltavaa kertoi yhä käyttävänsä suomen rinnalla englannin kieltä. Haastateltavat kokivat riittämättömän kielitaidon vaikeuttavan asioiden hoitamista ja itsensä ilmaise- mista, minkä he kuvasivat turhauttavan ja surettavan. Kaikki haastateltavat olivat kuitenkin erittäin motivoituneita suomen kielen oppimiseen ja näkivät vaivaa oppiakseen sitä parem- min. He kertoivat pitäneensä kielen oppimista hyvin tärkeänä uuteen maahan muuttaes- saan ja myös edellytyksenä muiden asioiden oppimiselle. Kaikki tunnistivat edistyvänsä kie- len oppimisessa.

Kun mä tulín Suomeen, siis kieli vaan [oli vaikea], että mä haluan oppia kieli. (Haas- tateltava D)

Aina olen surullinen kun mä en puhu suomeksi ja puhu, mikä sisällä on. – – Luonteel- tani olen puhelias, ystävällinen ja aina tykkään puhua. Kun en osaa puhua, olen ääää, miksi. (Haastateltava C)

Kun minä puhun suomea ja se on vähän väärin, wrong, se on ok. Mutta en halua vain ok. Minä haluan oppia nicely, mukava, ihana, ja nopeasti, direct to the point. (Haas- tateltava B)

Ajattelen nyt, kun minä opin Suomea paremmin, ei ole vaikeita asioita. On helpompi. Minä voin lukea, voin ymmärtää ehkä viisikymmentä prosenttia tai more, enemmän. Joo, on parempi. (Haastateltava A)

Jokainen haastateltava kertoi oppineensa suomea aluksi koulussa, mutta kielen opiskelun rinnalla korostui siihen sosiaalistumisen tärkeä merkitys: valtaosa kertoikin oppineensa pu- humaan suomea muualla kuin koulussa. Haastateltavista moni korosti, että koulussa oppii lähinnä kielioppia ja kirjoittamista, mutta ei sujuvaa puhutun suomen kielen taitoa. Eräs haastateltava koki, ettei opettajilla koulussa ole aikaa huomioida yksittäistä oppilasta. Moni mainitsi maahan muuttaneiden naisten osallisuutta tukevat hankkeet yhdeksi tärkeimmistä tavoista oppia suomea, samoin ystävien kanssa keskustelun. Myös työn ja työharjoittelujen koettiin parantaneen kielitaitoa. Kaiken kaikkiaan haastateltavat pitivät juuri puhumista

hyvänä tapana oppia kieltä ja pyrkivät siksi itse aktiivisesti löytämään keskustelukumppaneita. Kaksi naista, joiden sosiaalinen verkosto oli pieni ja koostui lähinnä omasta perheestä, arveli tilanteen hidastavan kielen oppimista. He kertoivat harjoittelevansa suomen puhumista koulun lisäksi välillä perheensä kanssa sekä tilaisuuden tullen esimerkiksi kaupassa asioidessa. Näiden kahden kielitaito oli ryhmästä selvästi puutteellisin.

Siis kyllä mä menen kouluun, Arffman koulu, suomen kieli, mutta siis tiedätkö koulussa me opimme verbit ja miten me kirjoitamme, ja silloin et oppi puhua sujuvasti. (Haastateltava D)

Hyvä tapa [oppia suomea] on kun mä olen aina puhun ja juttelen suomalaisten kanssa. Se on tosi hyvä. Koska mä luulen että se on tosi hyvä asia. (Haastateltava C)

Kaikki äidit kertoivat perheen ja kielen opiskelun yhteensovittamisen haasteista: omaa aikaa opiskeluun jäi lasten hoidolta välillä niukasti. Äideistä yksi oli vastikään ollut pitkään poissa opinnoista lapsen syntymän vuoksi ja vasta hiljattain palannut kouluun. Hän koki pitkän poissaolon kielen opetuksesta haitanneen merkittävästi edistymistään. Eräs haastateltava arvioi naisten osallisuutta tukevien hankkeiden edistävän tietoisuutta naisten mahdollisuuksista kouluttautua ja mennä töihin.

Mä olen kasvanut neljä lasta ja mulla ei ole paljon aikaa. Mutta jos mulla on aikaa, aina mä opiskelen. (Haastateltava C)

Joskus meillä on vielä tällainen idea, että naiset eivät voi mennä kouluun tai töihin. On tässä vähän. Nämä hankkeet auttaa selittää naisille ja avaa aivot, eli sinulla on oikeus, sinä voit tehdä tällainen ja sitä. (Haastateltava D)

7.4 Tuki yhteiskunnassa toimimiseen

Kaikki haastateltavat kuvasivat yhteiskunnassa toimimisen edellyttämiä valmiuksiaan riittämättömiksi ja kertoivat yhä tarvitsevansa runsaasti apua asioiden hoitamisessa. Kolme viidestä naisesta arvioi etenkin erilaisten lomakkeiden täyttämisen niin vaikeaksi, etteivät selviydy siitä lainkaan ilman muiden apua. Myös erilaisissa palveluissa asiointiin ja asioiden selvittelyyn naiset kertoivat yhä tarvitsevansa tukea. Moni tunnisti kuitenkin edistyneensä asioiden itsenäisessä hoitamisessa.

Paperit on huonot asiat Suomessa. Aina tulee paperi ja aina en ymmärtää mitään. (Haastateltava C)

Apua tarvitessaan naisista kaksi kertoi tukeutuvansa pitkälti puolisoonsa tai lapsiinsa, mutta moni myös hankki itse aktiivisesti tietoa erilaisista lähteistä: ystävilta, ohjaus- ja neuvontapalvelu Alipista, kunnan sosiaalipalveluista, monikulttuurikeskus Multi-Cultista, osallisuutta tukevien hankkeiden työntekijöiltä – ja myös minulta itseltäni haastattelun aikana. Myös mahdollisuudesta tulkkiaavusteiseen asiointiin kerrottiin olleen hyötyä.

Minä en tiedä mitään ja hän [mies] tekee kaikki. (Haastateltava A)

Vielä joo kyllä mä kysyn vielä, että missä mä voin varata aika nämä asiat. Joo siis kysyn ystäväni, tai jos mä menen Multi-Cultiin. Tai kun mä olin Amalin hanke ja Kotoa kotiin, mä kysyn sieltä, tiedätkö miten mä voin varata aikaa silleen. Joskus he etsivät internetissä ja antaa mulle puhelinnumero mihin voin. (Haastateltava D)

I'm researching all the time. (Haastateltava B)

7.5 Yhteisöihin kiinnittyminen

Kaikki haastateltavat kokivat vahvasti kuuluvansa suomalaiseen yhteiskuntaan. He kiinnittyivät perheeseensä, ystäviinsä ja muihin pieniyhteisöihin esimerkiksi koulussa, työpaikalla, monikulttuurikeskus Multi-Cultissa sekä kotoosallisuutta tukevien hankkeiden toiminnassa. Moni tunsi etenkin pienen ja rauhallisen Lahden kaupungin kodikseen. Osa kertoi kokevansa lisääntyvien toimintamahdollisuuksiensa vaikuttavan kuulumisen tunteeseen. Eräs haastateltava kertoi myös turvallisuuden tunteen vaikuttavan kuulumisen tunteen syntymiseen.

Aina kun menemme esimerkiksi Helsinkiin ja tulemme takaisin Lahteen, minä sanon: Finally minä tulen minun kotimaa! (Haastateltava A)

[Tuntuu, että kuulun tänne] by long time. Koska minulla on minun omakotitalo ja minun elämä on rauhallinen. Ja minun koirat nauttivat, he ovat takapihalla. (Haastateltava B)

Tuntuu, että kuulun, koska osaan enemmän asioita kuin ennen. (Haastateltava C)

Haastateltavat kokivat suomalaisten suhtautuvan heihin pääosin hyvin myönteisesti ja tarjoavan apua. He kertoivat myös itse pitävänsä suomalaisista. Yksikään ei kertonut kohdanneensa syrjintää tai rasismia. Kolmella naisista oli Suomessa paljon ystäviä ja aktiivisia rooleja eri yhteisöissä. Ystäviä he kertoivat saaneensa ainakin koulusta, Amal- ja Kotoa kotiin-hakkeista sekä ystävätoiminnasta. Yksi nainen koki ystäväystymisen hankalaksi, koska on ujo. Ainoastaan vauvan kanssa kotona paljon aikaa viettävä äiti kertoi kokevansa olonsa yksinäiseksi ja ystäväystymisen suomalaisten kanssa vaikeaksi. Kaksi naista kertoi

koronavirustilanteesta johtuvien tapaamis- ja kokoontumisrajoitusten haitanneen merkittävästi sosiaalista elämäänsä.

Kaikki suomalaiset, he ovat kohteliaita mun kanssa. Siis mä olen eri kuttuuri ja mulla on huivi ja sitä, mutta ei ole sitä, mitä tää nimi on, rasisti. Haastateltava D)

Mulla on paljon ystäviä. (Haastateltava C)

Minä haluan ystävä, mutta suomalaiset ei paljon tykkää. Mutta minulla on kaksi ystävää, yksi ystävä, nainen, suomalainen. Hän tulee minun kotiin ja minä hänen kotiin paljon. Mutta nyt on korona ja hän ei pääse. (Haastateltava E)

7.6 Osallisuutta tukevat hankkeet

Viidestä haastateltavasta neljä oli ollut mukana Amal- tai Kotoa kotiin -hankkeiden toiminnassa. Kaikki hankkeiden toimintaan osallistuneet kehuivat hankkeita vuolaasti ja korostivat niiden tarpeellisuutta. Usealle haastateltavalle oli ollut tärkeää, että hankkeiden toimintaan pääsee osallistumaan, vaikka olisi pieniä lapsia.

Tämä projekti on tosi auttoi minua. (Haastateltava C)

Minulla oli silloin äitiysloma, minä menin vauvan kanssa. Se oli tosi hyvä. (Haastateltava E)

Amal-hankkeella on ollut keskeinen rooli haastateltavien puhutun suomen kielen oppimisessa. Haastateltavat kertoivat löytäneensä Amal- ja Kotoa kotiin -hankkeista suomenkielisiä keskustelukumppaneita ja nauttineensa vapaamuotoisesta keskustelusta toisten kanssa. Samalla he olivat kasvattaneet sosiaalista verkostoaan ja saaneet elämäänsä tärkeitä ystäviä.

Mä voin sanoa, että mä puhun Amalin hanke takia. (Haastateltava D)

Puhuminen. Koska olen ymmärtänyt hyvin suomea, mutta puhuminen on vähän. Se on, tämä projekti harjoittelee tätä asiaa. (Haastateltava C)

Tapasimme ystäviä. (Haastateltava A)

Hankkeiden kautta haastateltavat kertoivat tutustuneensa suomalaiseen kulttuuriin, lähiympäristöön ja moniin erilaisiin harrastuksiin. Hankkeissa oli ollut tarjolla myös kaivattua neuvontaa ja ohjausta erilaisissa tilanteissa. Eräs nainen piti erityisen tärkeänä, että toiminnassa oli huomioitu heidän omat tavoitteensa ja toiveensa.

Teemme niin monta aktiviteetti, esimerkiksi mennä menimme uimahalliin, menimme kuntosaliin, ja myöskin kävelimme ja tutustua paikat Suomessa. (Haastateltava D)

On se paljon auttaa naiselle. Mikä on suomalainen juttuja, mikä voi tehdä harrastukset ulkona. Se on tosi hyvä asia. (Haastateltava C)

Kysyttäessä haastateltavat eivät keksineet osallisuutta tukevista hankkeista mitään huonoa sanottavaa. Eräät osallistujat kuitenkin esittivät parannusehdotuksia: toimintaa pitäisi jatkaa ja tapaamisia olla useammin. Yksi haastateltavista oli hakeutunut jo uuteen vastaavaan projektiin toisaalle, ja haastattelun aikana kotosallisuutta tukevien hankkeiden toiminnasta kiinnostui myös haastateltava, joka ei niistä aiemmin ollut kuullut.

Haluaisin, että Amal olisi joka viikko. (Haastateltava E)

Kuulen, että on esimerkiksi projekti ja on, nopeesti haluan mennä siihen. Esimerkiksi eilen mun ystävä suositteli – on sama projekti kuin Kotoa kotiin, ja hän nimi on Naapuriäiti ehkä, nimi. Minä nopeasti osallistua ja lähettää, mikä johtaja mun viesti, että haluan että olla mukana. (Haastateltava C)

8 Pohdinta

8.1 Eettisyyden ja luotettavuuden tarkastelu

Tutkimuseetiikalla tarkoitetaan eettisesti vastuullisten ja oikeiden toimintatapojen noudattamista tutkimustoiminnassa. Toteutan tutkimukseni hyvään tieteelliseen käytäntöön (HTK; ks. Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6) nojaten. Etenkin tässä tutkimuksessa käytettävän kaltaisessa, melko vapaamuotoisessa ja arkielämän vuorovaikutustilannetta muistuttavassa tutkimusasetelmassa on syytä pitää tutkimuseettiset kysymykset tarkoin mielessä: olen yhtä kaikki tekemässä tieteellistä tutkimusta, minulla on tutkimuksen tekijänä institutionaalinen asema, ja esimerkiksi haastateltavan piittaamaton tai vahingoittava kohtelu saisi aivan toisenlaisen merkityksen kuin arjen kohtaamisissa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109–12.)

Tutkimukseni kohdistuu ihmisiin, ja olen sitä tehdessäni toiminut ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettisten periaatteiden (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 7-9) mukaan. Olen huomionut, että haastateltaviksi valitsemani henkilöt ovat puutteellisen kielitaitonsa ja heikon yhteiskunnallisen asemansa vuoksi hyvin haavoittuvaisia. Jotta heiltä haastattelujen avulla kerätyn tiedon käyttäminen tutkimuksen aineistona olisi eettisesti vastuullista, pidän erityisen tärkeänä, että tutkimus on tehty näiden naisten ehdoilla: että heillä on ollut luottavainen olo tutkimukseen osallistuessaan, että he tietävät osallistumisen olleen täysin vapaaehtoista ja että he ovat ymmärtäneet tutkimuksen tarkoituksen ja minun roolini. Tärkeää on myös, että heidän kokemuksensa ja näkökulmansa ovat tulleet kuulluksi heidän tarkoittamallaan tavalla. Olen lisäksi huolehtinut siitä, että haastateltavat ymmärtävät tietojensa ja vastaustensa keruun ja säilyttämisen yksityiskohdat; haastattelut on tehty anonymieinä, eikä niiden tallenteita säilytetä tutkimuksen päätyttyä. Tämä kaikki on edellyttänyt minulta toiminnassani haastateltavien kunnioittavaa kohtaamista, sensitiivisyyttä ja kiireettömyyttä, selkokielistä viestintää sekä haastattelun ja haastattelutilanteiden hyvää suunnittelua.

Luotettavuuden arviointi virheiden välttämiseksi on osa tutkimusta. Laadullisen tutkimuksen piirissä löytyy erilaisia käsityksiä tutkimuksen luotettavuudesta, eikä vakiintuneita kriteerejä sen arvioimiseksi ole olemassa. Tuomi ja Sarajärvi (2018, 118–124) painottavat laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa kokonaisuutta ja ennen kaikkea sen osien keskinäistä johdonmukaisuutta.

Olen pyrkinyt työskentelemään laadukkaasti jokaisessa tutkimuksen vaiheessa. Tuomen ja Sarajärven (2018, 122–123) ohjeiden mukaisesti olen yrittänyt kaiken aikaa pitää mielessäni, mitä tarkalleen olen selvittämässä ja miksi, kerännyt ja analysoinut aineistoni vakiintuneilla ja eettisesti hyväksyttävillä menetelmillä sekä kirjoittanut tutkimuksestani

johdonmukaisen raportin. Valmiin opinnäytetyöni osa-alueet muodostavat mielestäni loogisen kokonaisuuden, jonka osat linkittyvät toisiinsa.

8.2 Johtopäätökset

Opinnäytetyön tavoite oli haastattelututkimuksen avulla selvittää, mikä Suomeen muuttaneita naisia on auttanut kotoutumiaan. Toteutin haastattelututkimuksen suunnitellusti ja sain sen avulla paljon luotettavaa tietoa naisten kotoutumisesta. Onnistuin mielestäni erinomaisesti saavuttamaan haastateltavien luottamuksen luomalla haastattelutilanteista turvallisia ja kiireettömiä sekä olemalla aidosti kiinnostunut heidän tilanteistaan. On kuitenkin mahdollista tietää, olisiko saamani aineisto ollut toisenlainen, jos olisin toteuttanut haastattelut eri tavalla. Olisivatko haastateltavat uskaltaneet kertomaan elämästään vielä enemmän yksityiskohtia tavatessaan minut kasvokkain? Vai kokivatko jotkut heistä kenties juuri etäyhteyden sopivaksi tavaksi säädellä osallistumisensa intensiteettiä ja saattoivat sen turvin rentoutuneemmin osallistua haastatteluun? Luultavasti ainakin mahdollisuus osallistua haastatteluun omalla äidinkielellä olisi tuottanut vielä paljon runsaamman ja rikkaamman aineiston.

Tutkimuskysymykseni oli: Mikä maahan muuttaneita naisia on auttanut kotoutumaan? Opinnäytetyön tulosten perusteella haastattelemani naisia ovat auttaneet kotoutumaan hyvin monenlaiset tekijät: oma motivaatio kotoutua, arjen voimavarat, kielen oppiminen, yhteiskunnassa toimimiseen saatu tuki, yhteisöihin kiinnittyminen sekä osallisuutta tukevien hankkeiden toimintaan osallistuminen. Osa haastateltavien kotoutumista tukeneista tekijöistä liittyy selvästi haastateltavien omiin kykyihin, asenteisiin ja voimavaroihin, osa puolestaan yhteiskunnan tarjoamaan tukeen ja aitoihin mahdollisuuksiin osallistua erilaisiin asioihin taustasta, kielitaidosta tai elämäntilanteesta riippumatta. Esittelen alla tarkemmin tärkeimmät johtopäätökseni.

Kotoutumisen lähtökohdat

Kenties yksi tärkeimmistä haastateltavieni kotoutumista edistäneistä tekijöistä on heidän oma innostuksensa ja motivaationsa, jotka olivat läsnä johdonmukaisesti läpi koko aineiston. Päällimmäinen vaikutelmani oli, että he kaikki ovat hyvin motivoituneita kotoutumaan Suomeen ja toimivat itse aktiivisesti tämän päämäärän eteen. He vaikuttivat suorastaan janoavan lisää tarvitsemiaan tietoja ja taitoja ja hyödynsivät myös haastattelutilannetta palvelemaan tätä tarkoitusta. Mikäli naisten kotoutumista halutaan tukea, ei aineistoni perusteella puutetta ole ainakaan halusta kotoutua, vaan keskeisinä tuen tarpeet ovat muualla. Onnistunut kotoutuminen voimaannuttaa (Päijät-Hämeen liitto ym. 2021, 8), ja haastattelemani naisten onnistumisistaan saama voima ja into ovat varmasti omiaan ylläpitämään

motivaatiota kotoutua. Kaikki haastateltavat ottivat itse oppimisestaan ja kotoutumisestaan merkittävää vastuuta, mikä on yksi yhteiskunnallisen osallisuuden edellytyksistä (.Nivala & Ryyänen 2013, 27–28).

Kotoutujien tilanteet ja tuen tarpeet vaihtelevat yksilöllisesti. Omassa aineistossani näyttäytyi selvä kaksijakoisuus maahanmuuton syyn perusteella: Vaikka pakolaistaustaisille kotoutujille prosessi on usein erityisen raskas (THL 2020a), aineistossani juuri pakolaistaustaiset haastateltavat vaikuttivat suhtautuvan kotoutumiseen hyvin positiivisesti. He pitivät elämää Suomessa monessa suhteessa yliverlaisena sotatilassa olevaan kotimaahansa nähden. He toivat esiin kiitollisuutta saamastaan turvapaikasta ja kokivat asioiden olevan nyt hyvin. Perhesyistä muuttaneen haastateltavan huomio puolestaan keskittyi herkemmin – tai kenties vain puolueettomammin – haasteisiin ja epäkohtiin uudessa elinympäristössään, ja hän koki elämän nyt vaikeana. Tämä ero kotoutumisen lähtökohdissa ei voi olla osaltaan vaikuttamatta siihen, kuinka raskaaksi kotoutumisprosessi koetaan.

Joka tapauksessa haastateltavien arki näyttäytyi heidän kuvauksissaan pääosin varsin tavallisena, turvallisena ja rutiinien rytmittämänä. He kaikki olivat löytäneet hyvinvointia tukevia voimavaroja sosiaalisista suhteista, liikunnasta, itselle mieluista harrastuksista ja luonnosta. Juuri elämän tasapainoisuus ja hyvinvointia tukevien resurssien löytyminen vahvistavat mielenterveyttä kotoutumisprosessin aikana (THL 2020a).

Kieleen sosiaalistuminen

Tuloksissani korostuu kieleen Intke-Hernandezin (2020, 12–76) kuvaaman kieleen sosiaalistumisen tärkeä merkitys kielen opetuksen rinnalla: haastateltavani eivät niinkään kokeneet oppivansa puhumaan suomea koulussa, vaan käyttämällä kieltä vapaamuotoisemmissa sosiaalisissa tilanteissa. Haastateltavat, joilta puuttui luontevia tilaisuuksia keskustella suomen kielellä, kokivat tilanteen hidastavan kielen oppimista. Tästä näkökulmasta on järkevää pyrkiä edistämään suomen kielen oppimista tukevien luonnollisten sosiaalisten verkostojen muodostumista ja niihin kiinnittymistä.

Mahdollisuus kielen omaksumiseen siihen sosiaalistumalla on tärkeä – ja ainoa – kielen oppimisen tapa kotivanhemmille ja muille, jotka eivät kielen opetukseen voi osallistua. Kieleen sosiaalistumisen merkitys toimivan kielitaidon kehittymiselle on kuitenkin aineistoni perusteella niin ilmeinen, että voisi jopa esittää kysymyksen, onko nykyinen opettajälähtöinen ja teknisiin seikkoihin keskittyvä tapa opettaa suomen kieltä kaikissa tapauksissa mielekäs.

Osallisuuden edellytykset

Sekä kotoutuminen että osallisuus muodostuvat yksilön ja yhteisön tai yhteiskunnan välisessä vuorovaikutussuhteessa ja edellyttävät sopeutumista ja mahdollistamista kummaltakin osapuolelta (Nivala & Ryyänen 2013, 28–31; THL 2020a). Kun peilaan haastateltavieni tilanteita sosiaalipedagogiseen osallisuuden määritelmään (Nivala & Ryyänen 2013, 24–27), voin tulkita heidän olevan yhteiskuntamme tunnustettuja jäseniä. Paitsi että heillä on siitä osoituksena oleskelulupa, kertovat he kohtaamiensa suomalaisten suhtautuvan itseensä myönteisesti. He kaikki myös kuvaavat kokevansa vahvasti, että kuuluvat Suomeen, Lahteen ja omiin pieniyhteisöihinsä. Sen sijaan todellisissa mahdollisuuksissa toimia aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä oli haastateltavien välillä vaihtelua, ja suurin osa joutui yhä rajoittamaan itsenäistä toimimistaan tarvittavien taitojen tai tuen puuttuessa.

Haastateltavat olivat hyvin motivoituneita kielen ja muiden uusien asioiden opetteluun ja ottivat asiasta itse vastuun, moni heistä jopa yhdisti koko sanan kotoutuminen tavoitteelliseen opiskeluun ja työllistymiseen. Päätellenkin toimimisen haasteiden ja osaamattomuuden liittyvän enemmänkin oikeanlaisen tuen huonoon saatavuuteen ja saavutettavuuteen kuin haluttomuuteen tai kyvyttömyyteen oppia. Aineistoni perusteella maahan muuttaneiden naisten toimintamahdollisuuksia yhteiskunnassa parantaisivat esimerkiksi

- mahdollisuus asioida ja saada tietoa eri kielillä tai tulkatusti
- palveluiden ja verkostojen ulkopuolelle jäävien tavoittaminen ja heidän osallisuutensa aktiivinen tukeminen
- mahdollisuus tutustua suomalaisiin matalalla kynnyksellä
- perhe- ja muun elämäntilanteen huomiointi tarjottujen palveluiden rakenteissa.

Tarve Amal- ja Kotoa kotiin -hankkeiden toiminnalle

Naisten kotoutumista ja osallisuutta tukevaa matalan kynnyksen toimintaa järjestäneiden Amal- ja Kotoa kotiin -hankkeiden (LAB University of Applied Sciences 2021b; Lahden ammattikorkeakoulu 2018, 1–5) merkitys niihin osallistuneiden naisten kotoutumiselle on tulosteni mukaan ollut suorastaan käänteentekevä. Hankkeet ovat vaikuttaneet ratkaisevasti osallistujien kielitaidon ja muun osaamisen, sosiaalisen pääoman sekä itsenäisen toimijuuden kehittymiseen. Toiminnassa on huomioitu osallistujien yksilölliset toiveet ja tavoitteet, ja niihin on lastenhoitomahdollisuuden ansioista voinut osallistua perhetilanteesta riippumatta. Kotoa kotiin -hankkeen pian päättyessä tarve vastaavan toiminnan jatkumiselle Lahdessa on ilmeinen.

Hankkeiden toiminnan kohdentaminen naisille on ollut perusteltua kulttuurisyyistä. Kuitenkaan yksikään haastateltavistani ei maininnut hankkeiden hyötyjä luetellessaan, että niiden

asiakkaiksi ja työntekijöiksi olivat tervetulleita ainoastaan naiset. On kiinnostavaa, eivätkö haastateltavat todella pitäneet asiaa tärkeänä, vai eivätkö he edes tulleet ajatelleeksi muita vaihtoehtoja. Haastattelukysymyksenivät asiaa suoraan koskeneet, joten tämä opinnäytetyö ei oikeastaan kerro vastausta kysymykseen. Olisiko asetelma ratkaisevasti erilainen tai sulkeutuisiko joiltakin halukkailta todellinen mahdollisuus osallistua toimintaan, jos mukaan olisivat tervetulleita esimerkiksi kotivanhemmat sukupuolesta riippumatta? Asiaa on mielestäni hyvä pohtia ja tarvittaessa selvittää hankkeiden käynnistämälle toiminnan jatkoa suunniteltaessa.

8.3 Tulosten hyödynnettävyys

Tämän opinnäytetyön tarkoitus oli tuottaa tietoa naisten kotoutumisesta kotoutumista edistävien toimintamallien kehittämisen tueksi. Opinnäytetyöni on vapaasti niin toimeksiantajani Kotoa kotiin -hankkeen, kuin kaikkien muidenkin tahojen hyödynnettävissä kotoutumista edistäviä toimintamalleja kehitettäessä. Tulokseni tarjoavat kurkistuksen siihen, millaista haastattelemini naisten kotoutuminen Suomeen on käytännössä ollut, mitkä ovat heidän toimintavalmiutensa suomalaisessa yhteiskunnassa, mitkä ovat olleet heidän keskeisiä tuen tarpeitaan ja minkälaisesta avusta ja tuesta he itse kokevat hyötynensä kotoutuessaan Suomeen. Tarve kotoutumista tukevalle, osallisuuden ja perhetilanteen huomioivalle toiminnalle on saamieni tulosten perusteella todellinen, ja pidän tuottamaani käytännön kokemukseen pohjautuvaa tietoa arvokkaana uutta kotoutumista tukevaa toimintaa kehitettäessä.

Eräs mieleenpainuva ja tärkeä aineistostani nouseva viesti oli se, kuinka tilanteet, joissa haastateltavien omat toiveet ja unelmat oli huomioitu heidän käyttämässään palveluissa, oli koettu merkityksellisinä. Tärkeää – jälleen osallisuuden näkökulmasta – onkin Suomeen kotoutuvien ihmisten eli palveluiden käyttäjien itsensä ottaminen mukaan heille tarkoitetun toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja kehittämiseen. Vain heidän omat toiveensa, tarpeensa ja unelmansa huomioimalla toiminta voi parhaalla mahdollisella tavalla palvella tarkoitustaan. (Leemann & Hämäläinen 2015, 1–4.)

Lähteet

Intke-Hernandez, M. 2020. Maahanmuuttajaäitien arjen kielitarinat. Etnografinen tutkimus kieliyhteisöön sosiaalistumiseta. Helsingin yliopiston Kasvatustieteellinen tiedekunta. Akateeminen väitöskirja. Viitattu 10.4.2021. Saatavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/321636/intke-hernandez_minna_vait%c3%b6skirja_2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Isola, A.-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S & Keto-Tokoi, A. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 33/2017. Viitattu 10.4.2021. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-917-0>

Joubert, N., Carter Anand, J. & Mäki-Opas, T. 2020. Migration as a Challenge to the Sustainability of Nordic Gender Equality Policies as Highlighted through the Lived Experiences of Eritrean Mothers Living in Denmark. Viitattu 6.5.2021. Saatavissa: <https://www.mdpi.com/2071-1050/12/23/10072/htm>

Keski-Suomen museo 2021. Haastattelut. Tallennusmenetelmät. Ohjeita nykydokuun. Viitattu 13.5.2021. Saatavissa: <https://www.jyvaskyla.fi/keskisuomenmuseo/tietopalvelu/ohjeita-nykydokuun/tallennusmenetelmat/haastattelut>

Kotouttaminen.fi 2021. Keskeiset käsitteet. Viitattu 5.5.2021. Saatavissa: <https://kotouttaminen.fi/keskeiset-kasitteet>

LAB University of Applied Sciences 2021a. Kotoa Kotiin (SMDno-2018-1821) 2021. Hankesuunnitelma. Viitattu 10.4.2021.

LAB University of Applied Sciences 2021b. Kotoa kotiin. Viitattu 10.4.2021. Saatavissa: <https://lab.fi/fi/projekti/kotoa-kotiin>

Lahden ammattikorkeakoulu 2018. AMAL-hankkeen loppuraportti.

Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386. Suomen laki. Viitattu 10.4.2021. Saatavissa: <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>

Leemann, L. & Hämäläinen, R.-M. (2015). Asiakasosallisuus. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 26.5.2021. Saatavissa: https://thl.fi/documents/966696/3775621/Tietopaketti_Asiakasosallisuus.pdf/6d5b8baf-d5e4-4618-add6-ca0b9a81f214

Lippu, A. 2017. Kotouttaminen eduskuntakeskustelussa: Mitä on osallisuus suomalaisessa yhteiskunnassa? Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedokunta, Poliitiikan ja talouden tutkimuksen laitos. Viitattu 3.5.2021. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/193609>

Liski, E. 2021. Asiantuntija, Kotoa kotiin -hanke. Keskustelu 8.3.2021.

Miles M. B. & Huberman A. M. 1994. Qualitative data analysis. (2. ed.) California: Sage.

Moilanen, R. (toim.) 2004. Miten uudissanat kotoutua ja kotouttaa ovat kotiutuneet kieleemme? Kysyttyä 2/2004. Kielikello. Kielenhuollon tiedotuslehti. Viitattu 5.5.2021. Saatavissa: <https://www.kielikello.fi/-/miten-uudissanat-kotoutua-ja-kotouttaa-ovat-kotiutuneet-kieleemme->

Nivala, E. & Ryyänen, S. 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2013, vol. 14. Viitattu 19.4.2021. Saatavissa: https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/36818182/Nivala_Ryynanen.pdf?1425246705=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DKohti_sosiaalipedagogista_osallisuuden_i.pdf&Expires=1618821196&Signature=QV-ijtnWyuyxMEWqd5CspamEoFyRD4NqFHGOYGGJWuP6ltOHP9YKiIMFmp6DGx~XDaW2n3MV~vEDq1V5Zot-NphbmREBVLrmR2rs3w0F5fXqgQioDUeOfLeYGR2bCzC3opFli-drxhEmBCyEHW5fcUcvjKpjur4JKtDb59izVKS1BNbQUqEzgwq-baSiLiktPID6oGITX~XSm39n-t3eQTqqZvQ1Z65FKMgB-BizcsNzo5EVpvivJx2tJR4X1QEbpUPSQxPPuO1hsZCmi4Ce0lp9MTBSRs-WtcSK99hmBJpylhphQd262JcKchrVl~ajLtdF7KikioPQOa0BXD9qcl9-w &Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA

Opetushallitus 2021. Kotoutumiskoulutus. Viitattu 5.5.2021. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kotoutumiskoulutus>

Päijät-Hämeen liitto, Alipi & Työ- ja elinkeinoministeriö 2021. Päijät-Hämeen maahanmuutto-ohjelma 2021-2025. Viitattu 6.5.2021. Saatavissa: https://paijat-hame.fi/wp-content/uploads/2021/02/Maahanmuutto-ohjelma2021-2025_liitteinen_final.pdf

Snellman, J. 2021. ItseNaiset. Kotiäitiydestä kohti opiskelua ja työelämää. Nicehearts.ry. Hankkeen loppujulkaisu. Viitattu 10.4.2021. Saatavissa: https://www.nicehearts.com/wp-content/uploads/2021/02/Nicehearts_ItseNaiset_2021_loppujulkaisu.pdf

Särkelä-Kukko, M. 2021. Järjestöjohtaja, Setlementtiliitto. Osallisuus kuuluu kaikille -webinaari 8.2.2021. Puheenvuoro. Viitattu 4.5.2021. Saatavissa: <https://www.youtube.com/watch?v=LfrDjd4YiW4>

THL2020a. Kotoutuminen. Viitattu 10.4.2021. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/kotoutuminen-ja-osallisuus/kotoutuminen>

THL 2020b. Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet. Viitattu 10.4.2021. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet>

THL 2021. Kotoutuminen ja osallisuus. Viitattu 10.4.2021. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/kotoutuminen-ja-osallisuus>

Toivola-Luotolan Settlementti 2021. Meri-Lapin äitien järjestölähtöinen kotoutuminen (ESR). Viitattu 10.4.2021. Saatavissa: [https://www.toivola-luotola.fi/meri-lapin+%C3%A4itien+j%C3%A4rjest%C3%B6l%C3%A4ht%C3%B6inen+kotoutuminen+\(esr\)+-+hanke/](https://www.toivola-luotola.fi/meri-lapin+%C3%A4itien+j%C3%A4rjest%C3%B6l%C3%A4ht%C3%B6inen+kotoutuminen+(esr)+-+hanke/)

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2021a. Maahanmuuttajataustaisten naisten työllisyyden edistäminen. Policy Brief -kooste 1/2021. Viitattu 10.4.2021. Saatavissa: <https://kotouttaminen.fi/documents/3464316/4304963/Policy-Brief-1-2021.pdf/2fc25d98-2fab-f074-1264-ceedc31107b31/Policy-Brief-1-2021.pdf?t=1613393694682>

Työ- ja elinkeinoministeriö 2021b. Maahanmuuttajien kotoutumispalvelut. Viitattu 5.5.2021. Saatavissa: <https://www.te-palvelut.fi/tyonhakijalle/tukea-tyollistymiseen/kotoutumispalvelut>

Yle 2021. Thaimaalainen nainen avioitui Suomeen ja päätyi koulun penkille ekaluokkalaisen kanssa – äidit halutaan ulos kodeistaan osaksi yhteiskuntaa. Paikallisuutiset 15.2.2021. Viitattu 7.5.2021. Saatavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-11780777>

Liite 1. Haastattelun runko

1. Kerro itsestäsi

- Ikä
- kotimaa
- kieli
- perhe
- kauanko olet asunut Suomessa?
- arki ja vapaa-aika

2. Kerro elämästäsi Suomessa.

- mikä on ollut hyvää?
- mikä on ollut huonoa?
- mikä auttaa silloin, kun on muuttanut vieraaseen maahan?

3. Miten olet oppinut suomen kieltä?

- missä olet oppinut suomea?
- kenen kanssa puhut suomea?
- mikä on hyvä tapa oppia suomea?

4. Miten opit taitoja, joita tarvitset Suomessa? (esimerkiksi: Miten Lahdessa mennään bussilla? Miten pääsen lääkäriin? Miten voin opiskella?)

- mistä saat tietoa näistä asioista?
- kuka sinua auttaa?
- mikä on hyvä tapa oppia tekemään asioita?

5. Oletko osallistunut Amal- tai Kotoa Kotiin -ryhmiin tai johonkin muuhun maahanmuuttajille tarkoitettuun ryhmätoimintaan?

- mitä hyötyä ryhmistä on ollut sinulle?
- mikä niissä on ollut huonoa?

6. Tuntuuko sinusta siltä, että kuulut tänne?

- miksi sinusta tuntuu siltä?

7. Mitä muuta haluat kertoa?

8. Onko kotoutuminen sinulle tuttu sana?

[Kotoutuminen =

- *tunnet suomen kielen ja kulttuurin*
- *sinulla on tietoa ja taitoja*
- *tunnet, että olet osa tätä yhteiskuntaa]*

Kotouttaminen.fi

- Mitä kotoutuminen sinusta tarkoittaa?